

Målnummer:	B 3664-21	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2022-07-08		
Rubrik:	Näringspenningtvätt. Verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning?		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 3 § och 7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott•		
Rättsfall:			

REFERAT

Umeå tingsrätt

Allmän åklagare väckte åtal vid Umeå tingsrätt mot D.K. för elva fall av näringspenningtvätt enligt 7 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott med följande gärningsbeskrivning.

D.K. har vid nedan angivna tillfällen ställt sitt konto i Nordea respektive Swedbank till annan persons förfogande för insättningar och har därefter - genom betalningar eller överföringar av insatta medel till eget eller annans konto - vid nedan angivna tillfällen omsatt angivna belopp. Hon har härigenom vanemässigt eller eljest i större omfattning medverkat i åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i syfte att dölja att pengar härrör från brott eller brottslig verksamhet eller främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig motsvarande medel. Det hände vid elva tillfällen under perioden den 18 september 2018 till den 14 mars 2019 i Sverige enligt nedan.*

D.K. begick gärningen med uppsåt.

Sju målsägande yrkade skadestånd.

D.K. förnekade brott men vidgick att hon tagit emot och överfört pengar på det sätt åklagaren påstått. Hon bestred skadeståndsyrkandena.

Tingsrätten (ordförande tingsfiskalen Emma Lövgren) anförde följande i dom den 9 februari 2021.

DOMSKÄL

Skuld

Inledande rättsliga utgångspunkter

Av 7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott framgår bl.a. att den som, såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars av större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 § samma lag, döms för näringspenningtvätt till fängelse i högst två år.

Åtgärden ska enligt 3 § syfta till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde, s.k. penningtvättssyfte.

Av förarbetena framgår bl.a. följande. Grunden för straffansvar är att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Gärningsmannen måste inte själv ha gjort bedömningen att åtgärden i fråga skäligen kan antas vara vidtagen i syfte att dölja eller främja, men de omständigheter som ligger till grund för en bedömning att så är fallet ska vara täckta av gärningsmannens uppsåt. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt bör det i regel föreligga någon kvalificerande omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. En sådan omständighet kan vara sättet på vilket transaktioner genomförs. I begreppet vanemässigt ligger ett krav på att det i princip ska vara fråga om flera fall. Vanemässigheten förutsätter inte att alla befattningarna har varit av samma karaktär. Oberoende av om kriterierna för vanemässighet kan styrkas, kan ansvar komma i fråga om befattningen har haft större omfattning. (Se prop. 2013/14:121 s. 115.)

Har D.K. gjort sig skyldig till näringspenningtvätt?

Inledningsvis framgår följande av utredningen. De åtta målsägandena, - - -, har samtliga kontaktats per telefon av för dem okända personer. Efter dessa telefonkontakter har målsägandena fått pengar uttagna från sina respektive konton utan att de lämnat sitt medgivande därtill. Ofta har uttaget skett genom att de i samband med de nämnda telefonsamtalen ombetts öppna sina BankID-applikationer.

Av utredningen framgår vidare att hela eller delar av de belopp som tagits ut från målsägandenas konton har satts in på D.K:s bankkonto. D.K. har därefter, inom kort tid från insättningarna, överfört pengarna till andra personer genom att använda swish.

D.K. har berättat i huvudsak följande. Hon blev kontaktad per telefon av en person som heter T.S. Första gången de hade kontakt pratade de bara och han ville lära känna henne. Sedan frågade han henne om hon pratade svenska och därefter bad han henne att hjälpa honom att förmedla pengar mellan köpare och säljare av bitcoin. Han uppgav att förmedlingen behövde gå via en svensktalande person eftersom många köpare var pensionärer och inte så tekniska. För denna tjänst skulle hon få en ersättning om tio procent av beloppet som hon förmedlade. De pratade flera gånger innan de kom överens. Han visade henne hemsidan som skulle användas genom att gå in och styra den på hennes dator. Hon kontrollerade därefter hemsidan som var certifierad och hon tänkte då att det inte var någon olaglig verksamhet. Hon har lärt sig i skolan hur man kontrollerar hemsidor. Någon vecka efter samtalen med T.S. började överföringarna komma, den första var på 5 000 kr och sedan började de att öka. Hon kunde se överföringarna på hemsidan men gjorde ingenting själv utan det var T.S. som styrde hemsidan genom att koppla upp sig mot hennes dator. Ibland kopplade han även upp sig när hon inte var hemma. Efter att det satts in pengar på hennes konto fick hon ett mail från T.S. om att det kommit in pengar och med uppgift om vem som skulle ha pengarna. Det hon gjort är att ta emot dessa meddelanden och swisha personerna. Hon kollade upp personerna som hon swishade till på hitta.se och de flesta var verkliga personer som fanns i Sverige. Hon pratade aldrig med någon av personerna. Därefter startade problemen med Nordea som ledde till att hennes konto avslutades. Hon skickade ett brev till Nordea och T.S. pratade även med banken. Nordea sa till henne att det kunde vara fråga om penningtvätt men hon trodde inte att det var fråga om illegal verksamhet utan tänkte att det kunde ha att göra med att det var stora överföringar och att hon var student. Efter att hennes konto avslutats sa hon till T.S. att hon ville sluta då hon inte längre hade kvar sitt bankkonto på Nordea. På hennes födelsedag den 6 mars 2019 kom det en överföring till hennes konto som hon inte kände till och inte hade godkänt. Hon försökte kontakta T.S. men fick inget svar. Till slut fick hon ett meddelande från honom om att hon skulle föra över pengarna och att de sedan skulle vara klara. Därefter fick hon pengar från ytterligare två personer. När T.S. då tog kontakt med henne var hon upprörd och förbannad. Han

frågade henne varför han inte kunde logga in på hemsidan och då berättade hon att det var för att hon tagit bort hemsidan från datorn eftersom hon inte ville vara med längre. Hon skickade vidare pengarna till de personer som T.S. uppgav att hon skulle skicka pengarna till eftersom hon inte visste vad annars hon skulle göra.

Mot bakgrund av D.K:s uppgifter och utredningen i övrigt står det enligt tingsrättens uppfattning klart att hon vid de elva tillfällen som åtalet omfattar har upplåtit sitt konto och mottagit pengar som härrör från brottslig verksamhet och att hon sedan fört över den stora merparten av dessa pengar till andra personer. De nämnda transaktionerna har uppgått till sådant antal att tingsrätten anser att D.K. har utfört åtgärderna vanemässigt. Tingsrättens bedömning, mot bakgrund av det stora samlade beloppet, är dessutom att den befattning som omfattas av åtalet har varit av större omfattning.

För att D.K. vid detta förhållande ska kunna dömas för näringspenningtvätt krävs att D.K. gjort sig skyldig till ett klandervärt risktagande.

Tingsrättens anser att omständigheterna kring transaktionerna, d.v.s. både insättningarna på D.K:s konto och hennes överföringar därifrån, redan från första början i sig varit misstänkta. Tingsrätten har för att komma till den slutsatsen beaktat bl.a. följande förhållanden. D.K. har utan egen medverkan kontaktats ett flertal gånger per telefon av en utomlands bosatt person som ville ha hennes hjälp i egenskap av svensktalande och bosatt i Sverige. Denna person lämnade kontaktuppgifter i form av ett telefonnummer och en gmail-adress trots att han uppgav sig vara i en ledande ställning på ett företag och därför rimligtvis borde haft en e-postadress som tillhörde företaget. När D.K. väl påbörjat sitt uppdrag så omfattade det varken att prata med avsändare eller mottagare av de ifrågavarande pengarna trots att hon rekryterats till uppdraget på grund av att hon var svensktalande. Det enda hon gjorde var istället att, enligt instruktioner, skicka swishbetalningar och för det arbetet fick hon en - i förhållande till arbetsinsatsen - anmärkningsvärt hög ersättning. Vad gäller de tre sista transaktionerna i mars 2019 tillkommer utöver detta att hon då dels fått sitt konto hos Nordea avstängt p.g.a. misstänkt penningtvätt, dels själv försökt avsluta det aktuella uppdraget.

Genom att D.K. trots dessa föreliggande omständigheter har upplåtit sitt konto på det sätt som omfattas av åtalet har hon enligt tingsrättens bedömning gjort sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Vad D.K. anfört om att hon kontrollerade att hemsidan har sedvanliga certifikat ger i detta avseende inte skäl till någon annan bedömning. De åtgärder D.K. vidtagit får enligt tingsrätten antas ha varit vidtagna i penningtvättssyfte, d.v.s. för att dölja att pengar härrör från brott eller brottslig verksamhet eller främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig dessa pengar.

Sammanfattningsvis är det styrkt att D.K. gjort sig skyldig till näringspenningtvätt.

Ett eller flera brott?

På samma sätt som gäller för näringshäleri ska varje fall av näringspenningtvätt behandlas som ett särskilt brott (se prop. 2013/14:121 s. 115).

D.K. ska alltså dömas för elva fall av näringspenningtvätt av normalgraden.

Påföljd

Tingsrättens bedömning är att straffvärdet för den samlade brottslighet som D.K. nu döms för är fängelse i fyra månader.

Det saknas särskild anledning att befara att D.K., som är tidigare ostraffad, kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Vid dessa förhållanden och

då varken brottslighetens art eller straffvärde utgör hinder mot det ska påföljden bestämmas till en villkorlig dom. Den villkorliga domen ska förenas med dagsböter.

Antalet dagsböter bestäms till 70 stycken och dagsbotens storlek bestämts utifrån D.K:s ekonomiska förhållande till 100 kr per dagsbot. Det sammanlagda bötesbeloppet uppgår alltså till 7 000 kr.

Skadestånd

Tingsrätten fann på anförda skäl att D.K. skulle betala skadestånd till målsägandena med yrkade belopp.

DOMSLUT

Tingsrätten dömde D.K. för näringspenningtvätt enligt 7 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott 2018-09-18-2019-03-14

(11 tillfällen) till villkorlig dom och dagsböter 70 om 100 kr.

D.K. förpliktades att betala skadestånd till sju målsägande.

D.K. ålades att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Hovrätten för Övre Norrland

D.K. överklagade i Hovrätten för Övre Norrland och yrkade att hovrätten skulle frikänna henne från åtalet och avslå samtliga målsägandes skadeståndsyrkanden. Hon yrkade i andra hand att bötesbeloppet skulle sättas ned samt att samtliga skadestånd skulle jämkas eller sättas ned, helt eller delvis.

Åklagaren och målsägandena motsatte sig ändring.

Hovrätten (hovrättsråden Tom Madell och Lisa Hedlund samt hovrättsassessorn Annelie Lipskog, referent) anförde följande i dom den 18 maj 2021.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Utredningen i hovrätten har varit i huvudsak densamma som vid tingsrätten.

- - -

Vad som förekommit i hovrätten föranleder ingen annan bedömning än den tingsrätten har gjort i fråga om att D.K. ska dömas för näringspenningtvätt eller i fråga om skadestånd.

Hovrätten anser, mot bakgrund av de uppgifter D.K. lämnat i hovrätten om sina ekonomiska förhållanden, att dagsbotens belopp bör sättas ned. Tingsrättens dom ska därför ändras på så sätt att dagsbotens belopp bestäms till 50 kr.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrade tingsrättens dom endast på så sätt att dagsbotens belopp bestämdes till 50 kr.

Högsta domstolen

D.K. överklagade och yrkade att HD skulle ogilla åtalet och till följd därav befria henne från skyldigheten att betala skadestånd till samtliga målsägande samt från skyldigheten att betala avgift till brottsofferfonden. Under alla förhållanden yrkade hon att skadeståndsanspråket som framställt av V.S. skulle ogillas.

Riksåklagaren och målsägandena motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

HD meddelade prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om att D.K. ställt sina bankkonton till annan persons förfogande för insättningar och därefter omsatt beloppen genom betalningar och överföringar till eget eller annans konto.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Martina Bozzo, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Punkterna 1-12 överensstämmer i huvudsak med punkterna 1-12 i HD:s domskäl.

Lagregleringen

13. Brottet näringspenningtvätt infördes därför att det ansågs angeläget att motverka verksamheter som mer eller mindre öppet lät sig utnyttjas för penningtvätt och att det därför var motiverat att införa en bestämmelse som straffbelade medverkan i de fall det inte var möjligt att bevisa att åtgärden vidtagits i penningtvättssyfte, men där åtgärden skäligen kunde antas vara vidtagen i sådant syfte. Eftersom bestämmelsen i första hand skulle ta sikte på gärningar som begicks i näringsverksamhet skulle det benämnas näringspenningtvätt. (Jfr prop. 2013/14:121 s. 60 f.)

Näringspenningtvätt ska ha begåtts i en näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet

14. HD har nyligen uttalat sig bl.a. om hur bedömningen ska göras av om gärningsmannen har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte (se HD:s dom "Näringspenningtvätten i Dackom Bygg" meddelad den 17 februari 2022 i mål B 531-21**).

15. En förutsättning för att bestämmelsen om näringspenningtvätt överhuvudtaget ska bli tillämplig är dock att åtgärderna vidtagits i en näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivits vanemässigt eller annars i större omfattning.

16. Näringsbegreppet omfattar all verksamhet av ekonomisk art som bedrivs yrkesmässigt av en fysisk eller juridisk person. Det behöver inte vara fråga om flera fall utan alla sådana åtgärder som räknas upp i 3 § första stycket 1 och 2 och som sker i näringsverksamhet innefattas.

17. Straffbarhet föreligger också om åtgärden ägt rum som ett led i en verksamhet som bedrivits vanemässigt. I dessa fall är det vanligtvis fråga om flera fall. Det krävs dock inte att flera fall är föremål just för domstolens prövning så länge flera fall kan sägas ingå i den vanemässigt bedrivna verksamheten. Vanemässigheten förutsätter inte heller att alla befattningar har varit av samma karaktär. En verksamhet kan vara bedriven vanemässigt men innefatta olika slags brott som exempelvis vanliga hälerier eller penningtvättsbrott enligt 3 §. (Jfr prop. 1979/80:66 s. 25.)

18. Det tredje tillämpningsområdet för bestämmelsen om näringspenningtvätt är om åtgärderna vidtagits i en verksamhet som annars har bedrivits i större omfattning. Så kan vara fallet när det är fråga om hantering i större omfattning men där åtgärderna sker under en begränsad tid och därför inte kan sägas ske vanemässigt.

19. Hur många fall det behöver vara fråga om för att nå upp till en verksamhet som bedrivits vanemässigt eller annars i större omfattning får bedömas med

hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet och går inte att på förväg uttala sig om. Varje fall ska behandlas som ett särskilt brott. (Se bl.a. "Näringspenningtvätten i Dackom Bygg" p. 20.)

20. Näringspenningtvätt är inte subsidiärt till penningtvättsbrott på så sätt att ansvar för näringspenningtvätt kan komma i fråga så fort det inte går att styrka ett förbrott, även om ansvar för näringspenningtvätt varken förutsätter att det finns ett styrkt förbrott eller styrkt penningtvättssyfte. För straffansvar för näringspenningtvätt krävs att det är fråga om brott som begåtts i en näringskontext och inte av t.ex. en privatperson. Är det fråga om penningtvätt utan såväl styrkt förbrott som näringskontext kan det istället vara fråga om brott enligt 7 § tredje stycket andra meningen lagen om straff för penningtvättsbrott.

21. Att gärningsmannen vidtagit åtgärderna inom ramen för en näringsverksamhet eller annan verksamhet som bedrivits vanemässigt eller annars i större omfattning är ett objektiva rekvisit som ska vara täckt av uppsåt. En privatperson kan inte fällas till ansvar därför att en bakomliggande gärningsman bedriver en näringsverksamhet eller annan sådan verksamhet utan att privatpersonen som vidtar åtgärderna också känner till de faktiska omständigheterna kring verksamheten och att åtgärderna utförs inom ramen för verksamheten. Inte heller kan en privatperson fällas till ansvar för näringspenningtvätt när denne tror att den utför åtgärder i en näringsverksamhet eller annan sådan verksamhet men ingen sådan verksamhet de facto bedrivs.

Bedömningen i detta fall

22. Av utredningen i målet framgår att D.K. ställt sina bankkonton till annan persons förfogande för insättningar och därefter omsatt 440 746 kr genom betalningar och överföringar till eget eller annans konto vid elva tillfällen, varav sex tillfällen skedde i september 2018 och fem tillfällen i mars 2019. Det är också utrett att pengarna härrörde från målsägande som inte gett sina medgivanden till överföringarna och att syftet med penningtransaktionerna får antas ha varit att främja möjligheten för någon att tillgodogöra sig medlen. Åtgärderna kan därför skäligen antas ha skett i penningtvättssyfte.

23. För ansvar för näringspenningtvätt krävs att medverkan till åtgärderna sker inom en näringskontext (se p. 20). D.K. har vidtagit åtgärderna - på uppdrag av en annan person - i egenskap av privatperson och inte anställd, i sitt hem, på sin privata dator och genom att använda sig av sina privata bankkonton och tjänster kopplade till dessa. Åtgärderna har inte vidtagits som ett led i en verksamhet även om hon till en början kan ha uppfattat det så. De objektiva förutsättningarna för ansvar är därmed inte uppfyllda och det finns därför inte förutsättningar för att fälla henne till ansvar för brott enligt 7 § första stycket lagen om straff för penningtvättsbrott.

24. Hovrättens domslut ska därför ändras och D.K. ska frikännas från ansvar och befrias från skyldigheten att betala skadestånd till målsägandena och avgift till brottsofferfonden.

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom frikänner HD D.K. och ogillar målsägandenas skadeståndsanspråk.

HD upphäver beslutet om att D.K. ska betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

HD (justitieråden Agneta Bäcklund, Eric M. Runesson och Stefan Reimer, referent) meddelade den 8 juli 2022 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

Inledning

1. D.K., som var student, kontaktades per telefon av en man som talade engelska och som sa sig företräda ett brittiskt företag. Efter att först ha blivit erbjuden att själv investera i bitcoin men avböjt, blev hon tillfrågad om hon kunde hjälpa svenska kunder som ville köpa bitcoin. För denna tjänst skulle hon få en ersättning om tio procent av beloppet som hon förmedlade. Hon gick med på att hjälpa till med överföringar av pengar.

2. Vid överföringarna gick det till så att mannen mejlade henne och informerade om att det kommit in pengar på hennes bankkonto. Hon fick också uppgift om vart hon skulle vidarebefordra pengarna. Hon överförde sedan beloppen via Swish efter avdrag för sin ersättning.

3. Efter en tid blev hon kontaktad av banken där transaktionerna gjordes. Banken påtalade att det kunde vara fråga om penningtvätt och avslutade hennes konto. D.K. förklarade då för mannen att hon inte ville fortsätta. När hon nästan ett halvår senare återigen fick pengar insatta på sitt konto i en annan bank kontaktade hon mannen som sa att hon bara behövde göra några sista överföringar, vilket hon också gjorde.

4. I målet har framkommit att målsägandena hade kontaktats per telefon av för dem okända personer. Efter dessa telefonkontakter hade målsägandena fått pengar uttagna från sina konton utan att de lämnat sina med-givanden till det. Ofta hade uttagen skett genom att målsägandena i samband med telefonsamtalen ombetts öppna sina BankID-applikationer. Hela eller delar av de belopp som tagits ut från målsägandenas konton sattes in på D.K:s bankkonto.

5. Det har inte påståtts att D.K. hade någon kännedom om hur pengarna hade åtkommit. Hon hade inte heller någon kontakt med de personer som hon tagit emot pengar från eller skickat pengar vidare till.

Vad målet gäller

6. Målet gäller frågan om ansvar för näringspenningtvätt, särskilt vad som avses med "verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning".

Åtalet och domstolarnas bedömning

7. D.K. åtalades för näringspenningtvätt enligt 7 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvätts-brott med följande gärningsbeskrivning (målsägandenas namn har utelämnats).

D.K. har vid nedan angivna tillfällen ställt sitt konto i Nordea respektive Swedbank till annan persons förfogande för insättningar och har därefter - genom betalningar eller överföringar av insatta medel till eget eller annans konto - vid nedan angivna tillfällen omsatt angivna belopp. Hon har här-

igenom vanemässigt eller eljest i större omfattning medverkat i åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i syfte att dölja att pengar härrör från brott eller brottslig verksamhet eller främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig motsvarande medel. Det hände vid elva tillfällen under perioden den 18 september 2018 till den 14 mars 2019 i Sverige enligt nedan.

D.K. begick gärningen med uppsåt.

(2018-09-18) 5 000 kr

(2018-09-25) 45 800 kr

(2018-09-25) 18 000 kr

(2018-09-25) 55 700 kr

(2018-09-25) 50 000 kr

(2018-09-27) 97 500 kr

(2019-03-06) 88 123 kr

(2019-03-12) 18 000 kr

(2019-03-12) 7 623 kr

(2019-03-12) 15 000 kr

(2019-03-14) 40 000 kr

8. Både tingsrätten och hovrätten har dömt D.K. för näringspenningtvätt i elva fall och förpliktat henne att betala skadestånd till målsägandena.

Justeringen av gärningsbeskrivningen i HD

9. Riksåklagaren har i HD justerat gärningsbeskrivningens andra mening och där lagt till följande som är kursiverat.

Hon har härigenom såsom led i en verksamhet som bedrivits vanemässigt eller annars i större omfattning medverkat till ...

Prövningstillståndet

10. HD har beviljat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om att D.K. ställt sina bankkonton till annan persons förfogande för insättningar och därefter omsatt beloppen genom betalningar och överföringar till eget eller annans konto.

Näringspenningtvätt

Lagregleringen

11. För näringspenningtvätt döms den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte, dvs. i syfte att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller att främja möjligheten för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. Straffet för näringspenningtvätt är fängelse i högst två år. (Se 3 § och 7 § första stycket lagen om straff för penningtvättsbrott.)

12. Är brottet ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader (7 § tredje stycket första meningen). Till samma straff döms den som i annat fall än som anges i första stycket medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte (7 § tredje stycket andra meningen).

Avgränsningen av det straffbara området

13. Straffbestämmelsen om näringspenningtvätt infördes efter förebild i bestämmelserna om s.k. näringshäleri i 9 kap. 6 § andra stycket BrB (se prop. 2013/14:121 s. 59 f. och s. 115). För näringshäleri döms den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

14. Bestämmelserna om såväl näringspenningtvätt som näringshäleri tillkom för att motverka ekonomisk eller organiserad brottslighet. Särskilt fokus läggs på åtgärder inom ramen för en näringsverksamhet. I begreppet näringsverksamhet ligger ett krav på att verksamheten drivs yrkesmässigt. (Jfr a. prop. s. 59 f. och s. 115 samt prop. 1979/80:66 s. 12 och s. 24 ff.) Ett fall som särskilt omnämns i förarbetena är att den som i en ledande ställning i en verksamhet har skapat rutiner som syftar till att möjliggöra penningtvätt kan drabbas av ansvar för medverkan enligt 23 kap. 4 § BrB (se prop. 2013/14:121 s. 61).

15. Även andra systematiska verksamheter som med hänsyn till vanemässighet eller omfattning kan anses likställda eller jämförbara med näringsverksamhet kom att innefattas. I förarbetena till paragrafen om näringspenningtvätt citeras eller hänvisas till vad som angetts i anslutning till bestämmelserna om näringshäleri när det gäller uttrycket vanemässigt eller annars i större omfattning. Även i dessa fall måste förutsättas att verksamheten drivs med viss grad av organisation och struktur.

16. För fall som inte ligger inom ramen för näringsverksamhet eller annan jämförbar verksamhet tillskapades en särskild straffbestämmelse i 7 § tredje stycket andra meningen lagen om straff för penningtvättsbrott. I förarbetena pekas på att en sådan straffbestämmelse behövs för att motverka att penningtvätt inom ramen för näringsverksamhet eller annan mer systematisk verksamhet flyttas över till privatpersoner. Den bild som framträder är således att normalbrottet inte har varit tänkt att regelmässigt träffa personer som vidtar penningtvättsåtgärder men som inte har tillräcklig knytning till en verksamhet av mer strukturerat slag, i förarbetena beskrivet som "mer affärsmässiga situationer". (Jfr a. prop. s. 60 ff. och SOU 2012:12 s. 209 f.)

17. Vad som närmare ska förstås med uttrycket "vanemässigt eller annars i större omfattning" är i viss mån oklart. De exempel som ges i förarbetena och i litteraturen anknyter till den sedan tidigare gällande regleringen av näringshäleri. Lagens förarbeten ger heller ingen närmare ledning om vilken omfattning eller frekvens en verksamhet måste ha för att vara vanemässigt eller annars av större omfattning. Uttrycket måste tolkas i ljuset av att straffbestämmelsen riktas mot ekonomisk och organiserad brottslighet.

18. Med "vanemässig" brukar i allmänhet förstås ett regelbundet och återkommande handlande inom en inte alltför kort och sammanhållen tidsperiod. I språkliga sammanhang är en vana ett sätt att bete sig eller förhålla sig (i en viss situation) som lärts in genom ständig upprepning. För att en verksamhet ska vara vanemässig krävs med andra ord att verksamheten måste rymma en förhållandevis hög grad av upprepning.

19. Vad som närmare ska förstås med att verksamheten "annars är av större omfattning" får vad gäller näringspenningtvätt normalt kopplas till verksamhetens uppbyggnad samt vilken grad av organisation och struktur som präglar åtgärderna. Normalt kan bedömningen att verksamheten bedrivits i större omfattning inte uteslutande grundas på transaktionernas beloppsmässiga storlek.

Bedömningen i detta fall

20. Av utredningen i målet framgår att D.K. ställt sina bankkonton till annan persons förfogande för insättningar och därefter omsatt 440 746 kr genom överföringar vid elva tillfällen, varav sex tillfällen i september 2018 till ett sammanlagt belopp om 272 000 kr och fem tillfällen i mars 2019 till ett sammanlagt belopp om 168 746 kr. Omständigheterna kring transaktionerna är sådana att åtgärderna måste skäligen kunna antas ha vidtagits i penningtvättssyfte bestående i att främja möjligheten för någon att tillgodogöra sig medlen.

21. De transaktioner som D.K. medverkade i kan inte betecknas som vanemässiga. Det har rört sig om elva transaktioner fördelade på två tidsperioder med ett halvårs mellanrum. Hon har gjort som hon har blivit tillsagd i samband med varje transaktion och kan inte heller i övrigt sägas ha agerat organiserat. Åtgärderna har inte heller sammantaget varit ett led i en verksamhet av större omfattning.

22. Det finns därför inte förutsättningar för att döma D.K. för näringspenningtvätt enligt 7 § första stycket lagen om straff för penningtvättsbrott.

23. Hovrättens domslut ska alltså ändras och D.K. ska frikännas samt befrias från skyldigheten att betala skadestånd till målsägandena och avgift till brottsofferfonden.

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom frikänner HD D.K. och ogillar målsägandenas skadeståndsanspråk.

HD upphäver beslutet om att D.K. ska betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Justitieråden Sten Andersson och Jonas Malmberg var skiljaktiga och anförde följande.

1. Den gärning som straffbeläggs som näringspenningtvätt av normalgraden består i att medverka till vissa åtgärder, såsom att överlåta, förvärva eller omsätta egendom. Det krävs vidare att åtgärden skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte, dvs. i syfte att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. (Se 3 § och 7 § första stycket lagen, 2014:307, om straff för penningtvättsbrott.)

2. Ansvar för näringspenningtvätt av normalgraden förutsätter att gärningen begås "i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning". Uttrycket är hämtat från 9 kap. 6 § andra stycket BrB (s.k. näringshäleri) och är avsett att ha samma betydelse som i den bestämmelsen (se prop. 2013/14:121 s. 115).

3. I förarbetena till bestämmelsen om näringshäleri hänvisas till att begreppet näringsverksamhet förekommer även i t.ex. bokföringslagen. I förarbetena till den lagen anges, vad gäller innebörden i begreppet, att ledning ofta kan hämtas från hur verksamheten bedöms skattemässigt. Om verksamheten ska beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet, är den normalt bokföringspliktig. Det sägs vidare att begreppet näringsverksamhet har en vidsträckt innebörd och omfattar varje verksamhet av ekonomisk art som drivs yrkesmässigt av fysisk eller juridisk person. Det är inte fråga om yrkesmässig verksamhet om någon vid sidan av sin egentliga sysselsättning t.ex. åtar sig smärre hantverkssysslor för annans räkning eller om någon, som i allt väsentligt sysslar med annat, ger ut en eller annan bok. Däremot saknar verksamhetens omfattning i princip betydelse. En hantverkare som driver sin verksamhet i liten skala blir ändå bokföringsskyldig, om det yrkesmässiga momentet är uppfyllt. (Se prop. 1979/80:66 s. 24, med hänvisning till prop. 1975:104 s. 203 f., och prop. 1998/99:130 s. 384.)

4. Det är tydligt att lagstiftaren genom uttrycket "såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning" velat straffbelägga åtgärder som, utan att ingå i näringsverksamhet, utgör ett led i verksamhet som genom sin frekvens eller omfattning står näringsverksamhet nära (jfr SOU 2012:12 s. 210 där det talas om "mera systematiska verksamheter"). Vid bedömningen av om så är fallet bör beaktas att redan begreppet "näringsverksamhet" har en vidsträckt innebörd och exempelvis inte ställer

några särskilda krav på att verksamheten är organiserad på visst sätt. På motsvarande sätt finns det inte anledning att i begreppet "vanemässigt eller annars i större omfattning" läsa in något krav på mer utvecklad organisation.

5. Lagens förarbeten ger ingen närmare ledning om vilken omfattning eller frekvens en verksamhet måste ha för att vara vanemässig eller annars av större omfattning. I ordet "vanemässig" ligger dock att verksamheten måste rymma en förhållandevis hög grad av upprepning. När det gäller "större omfattning" framstår det som en rimlig utgångspunkt att en verksamhet som sammantaget omsätter mer än fem prisbasbelopp under en inte alltför lång period är av "större omfattning". Om verksamheten avbryts i förtid på grund av yttre faktorer kan det finnas anledning att väga in även den omfattning som verksamheten har varit avsedd att ha.

6. Av vad D.K. berättat framgår att hon kom överens med en för henne okänd person om att förmedla pengar till personer som hon inte hade någon anknytning till. Som kompensation skulle hon få behålla tio procent av de belopp som hon mottog. Omständigheterna var sådana att det skäligen kunde antas att pengarna överfördes i penningtvättsyfte.

7. Den överenskommelse som D.K. ingick avsåg ett samarbete som skulle tillämpas fortlöpande och inte enbart vid ett eller några i förväg bestämda tillfällen. Hon tog därefter under knappt två veckor i september 2018 vid sex tillfällen emot pengar på sitt konto och förde dem vidare till andra. Det samlade beloppet uppgick till 272 000 kr. Verksamheten avbröts tillfälligt på grund av att banken sade upp D.K:s konto. I mars 2019 mottog hon på nytt pengar och förde dem vidare till andra, denna gång vid fem tillfällen och till ett sammanlagt belopp om 168 000 kr. Sammantaget kom hon således under en period av cirka sju månader att överföra cirka 440 000 kr.

8. D.K:s och den okände personens samarbete har haft en sådan organiserad form att det kan beskrivas som en verksamhet. Verksamheten har dock enligt vår mening inte haft den frekvens att den är att bedöma som vanemässig. Däremot får den anses ha varit av större omfattning.

9. Vi anser därför att D.K. ska dömas för näringspenningtvätt till den av hovrätten bestämda påföljden.

10. Överröstade i denna del är vi i övrigt ense med majoriteten.

Sökord: Näringspenningtvätt; Näringshälteri; Penningtvätt
